

KATÓ BÉLA

AZ ÚJ GAZDASÁGI ÉLET KIHÍVÁSAI A LELKIPÁSZTORI MUNKÁBAN*

Pontosan nem tudom, hogy a téma és az előadó megválasztása kinek az ötlete volt, s azt sem, hogy a teológus ifjúságnak hány százalékát érinti a lelkipásztori munkának a címben feltüntetett vetülete, de akár érdekel most ez a téma, akár nem, holnap már szembe találkozol a kérdéssel, és akkor, ha az elmondottakból felrémlik egy-egy gondolat, talán segítségül szolgálhat a kezdő, tanácstalan lelkipásztornak.

Hogy mennyire beszélek igazat, azt bizonyítja az a tény, hogy nemrég levelet kaptam egy exmissziós társatoktól, amit az ő utólagos engedelmével most felolvasok nektek...

E levél kapcsán világossá válik, hogy milyen kérdésekkel találja szembe magát a ma szolgálatba induló lelkipásztor. Először is felmerül az a kérdés, hogy felkészültünk-e eléggé erre a kihívásra? Nem kellene-e, mint ahogy régen volt, az ötödéven gazdasági képzést is kapjanak a lelkészek, de ezzel szemben kérdés az is, hogy a gazdasággal való foglalkozás a mi feladatunk-e? A kérdések sokkal összetettebbek, mintsem hogy igennel vagy nemmel tudjunk ezekre válaszolni. Először azt kellene megvizsgálnunk, hogy mit vár el az egyháztól, a lelkipásztortól e megváltozott körülmények között a gyülekezet, világszerinti javakat vagy Jézus-i erőket?

Emlékezzünk az Ékes Kapunál történő jelenetre, mikor a koldus Pétertől is pénzt vár, de ő így válaszol: "Aranyom és ezüstöm nincsen nékem, hanem amim van, azt adom én néked, a Názáreti Jézus nevében kelj fel és járj."

Sokszor próbáljuk felmérni, hogy hol történt nagyobb romlás az elmúlt esztendőben, anyagiakban-e vagy lelkiekben. Kétségtelen, hogy a szocialista gazdasági rend az egyéni érdek, a magántulajdon megszüntetésével az embertől idegen ideológiával súlyos válságba sodorta a társadalmat. A romlás látható, kézzel fogható. Elég végigmenni a falun és látni a romladozó házakat, a parlagon maradt földeket, az infrastruktúra hiányát. A lelki romlás egy sétálás alkalmával talán nem vehető észre, csak miután kikerülsz a falura és beletekintesz az emberek életébe, döbbsz rá arra, hogy a romlás sokkal nagyobb a lelkiekben, mint az anyagi világban.

Egy düledező házat rendbe lehet rakni, ha van, aki ezt akarja. Jézus a 38 éve fekvő embertől is azt kérdezi, hogy akarsz-e meggyógyulni. Ez azért van, mert az Isten a meghalni készülő emberekkel semmit nem akar kezdeni. A jelek arra mutatnak, hogy nem akarunk, mert mi mást jelentene az a lélekszám fogyatkozás,

* Elhangzott 1994. február 8-án Kolozsvárt a teológiai csendes napokon.

a menekülés, a tétovázás, a kivárás, a vállalkozói kedv hiánya egy olyan törtető környezetben, ahol mi élünk. Ez a magatartás csak a halált hozhatja magával. Az a nép, aki folyton azt kérdezi, hogy érdemes-e tervezni, építeni a bizonytalan holnapnak, az a nép elpusztul, mert egy olyan tudást tulajdonít magának, amelybe a rémképeit belevetíti. A jövőt tudni nem az ember dolga, hanem az Istené.

Egy újabb "Marshall" tervvel talán belátható időn belül megoldható lenne Románia gazdasági helyzete, de mekkora missziós hadsereg kellene, hogy népünket ebből a letargikus állapotából kiemeljük és megtanítsuk akarni, reménykedni, célt látni és hinni a küldetésében.

Így tehát az én számomra világossá vált, hogy a népünknek a legnagyobb szüksége az evangéliumra van, és ezt a lelkipásztorok szolgálatán keresztül kapják meg. Ezt a munkát azonban senki más nem fogja elvégezni helyettünk. Lehet, hogy nekünk sokszor a prófétai szolgálattól is pótcselekvésként olyan munkát kell végeznünk, ami nem a mi feladatunk lenne, és így elvérzünk a napi sokféle tevékenység között. Holott az emberek nem azt várják, hogy ugyanolyan kereskedők, földművesek vagy politikusok legyünk, mint ők, hanem tőlünk várják azt a tanítást, hogy hogyan járjanak a világban emberként, mint kereskedők, földművesek vagy politikusok.

Ehhez pedig a lelkipásztornak, hogy segíthessen, nagyon szeretnie kell a kereskedőt, a földművest, a politikusot, s hogy őszintén szerethesse, meg kell őt problémáival együtt értenie és ismernie. E megismerés folytán jön a csapda, mert ha egy bizonyos szakterületen még tehetségünk is van hozzá, beleéljük magunkat a helyzetükbe és a tenniakarásunkból következik, hogy szerepet is vállalunk a megoldásokban. Így például érezzük, hogy a népnek szüksége volna vezetőkre, de egyelőre mind csak béresek jelentkeznek a pásztorságra. Beállunk polgármesternek vagy RMDSZ vezetőnek. Így egyre többet vállalunk magunkra a lelkipásztori munka rovására. De van ennek a beállásnak is pozitívuma, mert lehetőségem van megmutatni, hogy hogyan is jár el az ember olyan helyzetben, mint ahogy József Attila mondja: "A gyerekek kél káromkodni kedve", mikor látja az igazságtalanságot, korrupciót és megaláztatást. Nagyon könnyű vasárnaponként szépeket mondani az embereknek a hosszútűrésről, a békességről, megaláztatásról, ha mi nem próbáljuk a bőrünkön, hogy mit jelent, ha a hétköznapiokon bennünket meglopnak, becsapnak és megaláznak. Itt kínálhatunk Jézus-i megoldásokat az élet különböző kihívásaira.

Íme itt áll előttem egy ember, aki a saját maga által felépített kelepcebe besétált, és bármennyire szeretnék sokszor ma már ettől megszabadulni, nem lehet. Naponta keresnek meg az emberek, hazaiak és külföldiek egész Európából, kikérvén a véleményemet egy-egy sajátos gazdasági kérdésben. Az újságok gyakran cikkeznek gazdasági koncepciómról, vállalkozásaimról, az általam elindított alapítványokról, mintegy modellként emlegetve mások számára. Én pedig mindenkinnek mondom, hogy nem vagyok gazdasági szakember, csupán hályogkovács, mert én lelkipásztor vagyok és az is maradok. És azt is elmondom, hogy ez, amit én tettem, utánozható lesz, ha valaki komolyan veszi az evangélium tanítását, és hisz abban, hogy mustármagnyi hittel hegyeket lehet megmozdítani.

Ezzel a mustármagnyi hittel kerültem ki ezelőtt 15 évvel a háromszéki Cőfalvára, egy 170 lelkes gyülekezetbe, ahol a halál, a pusztulás, az önfeladás sorvasztó jeleit kellett látnom. Mikor megérkeztem és láttam az omladozó parókiát, előregező gyülekezetet, az üres templomot, elszorult a szívem, mert lelkem mélyén mást vártam. Bármilyen nyúltam, hogy változtassak rajta, próbáltak lebeszélni, hogy úgysem érdemes, mert ezt a falut lebontják és minden erőlködés

főlöszleges. Az első bűnbánati héten csak úgy megszokásból harangoztak és a harangozó, mikor befejezte, nem vette észre, hogy én a feleségemmel bent vagyok és várom a gyülekezetet, ránk zárta az ajtót, és csak a mi dörömbölésünkre engedtek ki onnan. Másnap ennek híre ment és 40 ember jött el az istentiszteletre. Én akkor 25 éves voltam, és nem voltam hajlandó beszállni a koporsóba. Nem tudtam tétlenül a halált várni. És akkor egyedül elkezdtem építeni, meszelni, vakolni. Hogy szól az ige? "Amikor a fügefa zsendül, akkor jön el a nyár", és én ezt így fordítanám le: amikor a lelkipásztor épít, akkor nemcsak prédikál róla, hanem hiszi is, hogy van jövendő. Ez prófétaí cselekedet volt, akárcsak a Jeremiásé, amikor földet vett egy olyan világban, amely emberileg reménytelen volt.

Sokszor megjelent a kísértő és megpróbált rávenni a menekülésre. Két év múlva, hogy odakerültem, megürült az árkosi egyházközség, Sepsiszentgyörgytől 3 km-re, amelyik ideális hely lett volna feleségem és gyermekeim miatt, de nem hagytam ott az építő munkát és én a tintásüveget csak azért nem vágtam az ördöghöz, mint Luther Wartburg várában, mert a parókia fala tapaszos volt és egy ilyen dobástól esetleg a fél fal leomlott volna. Nem kell mindig az első felkínált lehetőségre otthagyni a gyülekezetet, mert akkor nincs megállás, az élet mindig emberek által nagyobbak és nagyobbak minősített dolgokat kínál fel. Hinni kell abban, hogy Isten a kitartó munkásnak az egyén számára is a legjobb helyet mindig kiválasztja. Most is incselkedik a kísértő: barátok, kollégák, gyülekezeti tagok kérdezik: nem akarnék-e a lassan megürülő kolozsvári Farkas utcai gyülekezetbe jönni. De ha eljőnnék, akkor mi lesz Illyefalván az Ifjúsági Központtal, az épülő Árvaházzal, az alapítványok életével? Mert még nem annyira önállóak, hogy a szülőanyjuk nélkül élhessenek, de hiszem, hogy amire megnőnek és megerősödnek, Isten elhív vagy magához, vagy más szolgálati helyre, a szükséglet szerint.

Nyolc és fél év után, amikor a gyülekezet lelkileg és anyagilag is megerősödött, hagytam ott Cófalvát és kerültem Illyefalvára, ahol mindent előlről kellett kezdeni. Itt sem volt a lakásban víz, sem pedig meleg, de még téli istentisztelet-hely sem. Ez Cófalvához számítva visszaesés már, amit az ember, azért ember, hogy azt ne viselje el. Egy évi rendkívüli munkával sikerült a csúrból imaházat és a parókiából otthont átépíteni. Így köszöntött rám 1989 decembere, amikor az a sok titokban végzett munka, tervezetés szabadutat kapott, és mint a gejzír, úgy csapott fel bennem a tenniakarás vágya. A sikerek és kudarcok váltogatták egymást e négy éves gigászi munkában. Az előadásom első részében felvázolt okok dobtak bele az élet szinte minden területén a munkába: voltam polgármester 3 hónapig, politikus, diakónus, gyógyszerész, nyomdász, mezőgazdász, vállalkozó, tanár, építész, jogász és még ki tudja, hogy mi nem. A kudarcok mindig elgondolkoztatnak és soha nem szégyenlettem változtatni a korábbi véleményemen. Így hamar megtanultam, hogy a lelkipásztor szerepe nem abban van, hogy ezeket a munkákat mind felvállalja képzés nélkül, autodidakta módon, hanem gyújtószikrává kell legyen az embereknek abban, hogy mindenki megkeresse a maga táalentumát és azzal sáfárkodjon, modern szóval: vállalkozzon. Nem a lelkipásztor vagy az egyházközség kell traktort vásároljon vagy beindítson egy vállalkozást, hanem az emberek. Én magamat vagy az egyházközséget nem vittem bele semmilyen gazdasági vállalkozásba, megőrizvén lelki közösségnek és nem egy gazdasági képződménynek. Ennélfogva a presbiteri gyűlések vagy az istentiszteletek nem alakultak át gazdaköri vagy RMDSZ gyűléssé, hanem ott mindig Krisztusnak van elsőbbsége a szólásra.

Mindig magánembereket segítettem vállalkozásokba kezdeni azzal a tőkével vagy kapcsolatrendszerrel, amit sikerült összegyűjteni, betartva a gazdaság törvényszerűségeit. A gazdasági életben már nem úgy válogattam, hogy ki a jó református vagy ki a jó hívő, hanem hogy kinek adott az Isten talentumot, hogy éppen azt a munkát elvégezze. És itt jön be a lelkipásztoroknak az a döntő szerepe, hogy emberismerő készségével ki tudja választani a legrátermettebbet, aki másoknak is munkát és jövedelmet biztosítva tőkélyre viszi az ügyet. Figyelem tehát: nem az egyházközségeknek kell meggazdagodniuk, hanem a híveknek.

Nem az egyház 5 hektár földje kell a lelkésznek a fő gondja legyen, hanem az egész falué. Mi pedig teljes erővel, fenntartás nélkül adjuk át magunkat a közösségi munkára. Sok lelkipásztor hivatkozik arra, hogy a családja anyagi helyzete kötelezi arra, hogy mellékkeresetet vállaljon. Így ma már vannak kollégák, akik korcsmát tartanak fenn, hogy megéljenek. Egy biztos, hogyha valaki nem bízik abban, hogy az ő egyháza eltartja, s mindenfajta mellékkeresetet hajt fel, olyan arányban fog csökkenni a gyülekezet melléállása, amilyen arányban ő más utakon jár. Nemrég az egyik gyülekezetben felgyújtották a lelkipásztor csűrét - az indok, hogy a pap igen gazdag. Senki ne értsen félre, mert én nem azt akarom mondani, hogy a falusi lelkipásztor ne dolgozza meg a kertjét vagy ne tartson állatot a saját szükségletére, de semmiképp sem lehet elsődlegesen a faluban a Hollandiából kapott traktorral. Ezáltal válunk irigyeltjévé a híveinknek és többé már nem fogadnak el lelkigondozónak és bizalmasuknak. Pedig nekünk mindenki felé nyitva kell hagynunk az ajtókat és a kulcs mindig kívül van. Nem kommunizálhatunk, kulákozhatunk, besúgózzhatunk le senkit, mert ezzel kizártam őket a gyülekezetből. Ezért legyen az igehirdetés mindig biblikus, és ne valamelyik csoport, párt szlogenjeit ismételgessük szociális kérdések megtárgyalásánál. A zsidó rabbi státusát kellene megszereznünk, akihez mindig elmentek az igazságot ért emberek. Hozzánk vajon hányan fognak eljönni?

Végül talán választ kellene adjak arra, hogy bele kell-e avatkozzon a lelkipásztor a gazdasági életbe, és ha igen, akkor hogyan? Úgy gondolom, hogy rendkívüli időket élünk és a népünk értelmiségi vezetők nélkül maradt, ezért aki talentumot érez magában arra, hogy ezt a munkát tudja végezni - tegye, de előbb beszélje meg az Úristennel. Mindaddig tegyük, amíg megfelelő embert találunk a közösségből, s ha ez megvan, azonnal vonuljunk vissza. Számoljunk azzal, hogy a pénz, az anyagi dolgok miatt jönnek létre a legmélyebb konfliktusok ember és ember között. A lelkipásztor komoly ellenséget szerez magának azzal, ha nem enged a lopásnak és a korrupciónak. S még talán egy utolsó tanács - az egyházak ne akarjanak mindenáron gazdasági vagy politikai hatalommá válni. A kommunizmus évei alatt csak a szolgálat maradt és ezért létezőnk ma is. Az egyházak ne akarjanak mindenképpen olyan jövedelmet megszerezni, hogy önfenntartókká váljanak, mert az Anyaszentegyháznak az "ANYA" szava azt is jelenti, hogy ha ő egyszer felnevelte hitben és szeretetben gyermekeit, akkor ők is eltartják, viszo-nozzák ezt a szeretetet. Amíg ez a kapcsolat fennáll, addig nincs ok a félelemre, a többi pedig, ami ezután következik, mind-mind fölösleges.

CONFESSIO: AZ UNITÁRIUSOK VALLÁSTÉTELE*

A Rákóczi-szabadságharc alatt a fejedelem hűségén megmaradó erdélyiek egy része a kedvezőtlenül alakuló erdélyi hadi helyzet következtében kénytelen hazájából, Erdélyből Magyarországra jönni s vállalni a hontalanság viszontagságait, megízlelni a lassan egyre reménytelenebbé váló bujdosás keserű kenyerét. Erre két ízben, először 1705-1706, majd 1707-1711 között került so.

II. Rákóczi Ferencet már 1704. július 8-án a gyulafehérvári országgyűlés Erdély fejedelmévé választja, de a változékony hadi szerencse következtében csak jóval később, 1707. április 5-én a marosvásárhelyi országgyűlésen iktatják be Erdély fejedelmi székébe. De még ez év őszén Rabutin de Bussy tábornagy a császári sereggel bevonul Erdélybe, s ekkor az erdélyi nemesség egy része - most már végleg - a császár hűségére tér. Erdély elveszett, de a most már fejedelemség nélküli erdélyi fejedelmet, Rákóczit mégis igen nagy számban követték hű erdélyi alattvalói, vállalva azokat a nehézségeket, melyeket egy előre talán nem látott, már-már végnélkülinek tűnő bujdosás jelentett.

Az 1707-ben Erdélyből Magyarországra menekülteket, több mint tízezer főt, a kismárdai gyűlés (1707. november vége) után Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ung, Ugocsa és Máramaros vármegyékben teleptették le, szállást adva nekik, a nehéz körülmények ellenére is humánus módon gondoskodva a bujdosók ellátásáról: Rákóczi állama létrehozott egy rendszert, melyben ezeket az embereket letelepítették, eltartották, élelmezték és szinte a végső határig tartották bennük a lelket.

A buzgó unitárius, Tordai Szaniszló Zsigmond is - ki korábban Torda főbírája volt, majd 1705-ben Torockón a fegyvergyártás irányítója - követi fejedelmét Magyarországra. Naplója ennek a hosszú magyarországi bujdosásnak egyedülállóan értékes forrása.

Beszámolója alapján nemcsak az erdélyi bujdosók mindennapjaiba, hanem a tordai unitáriusok lelkébe is némi bepillantást nyerünk. 1711. januárjában így kezdi naplóját:

"Úramisten ne nézd az mi bűneinket, hanem azokat szent fiad méltóságos nevében megbocsátván, eléged meg bujdosásunkat; add meg remétségünk felett édes Hazánkat és szent ecclesiánkat. Ámen!"

Confessio: Az unitáriusok Vallástétele

"Szivel hiszünk az igazságra, szájjal tészünk vallást az üdvösségre." Róm 10,10¹

* Megjelent az Irodalomtörténeti Közlemények 1/1992. számában, 83-99. l.